

Stengårdshults kyrka

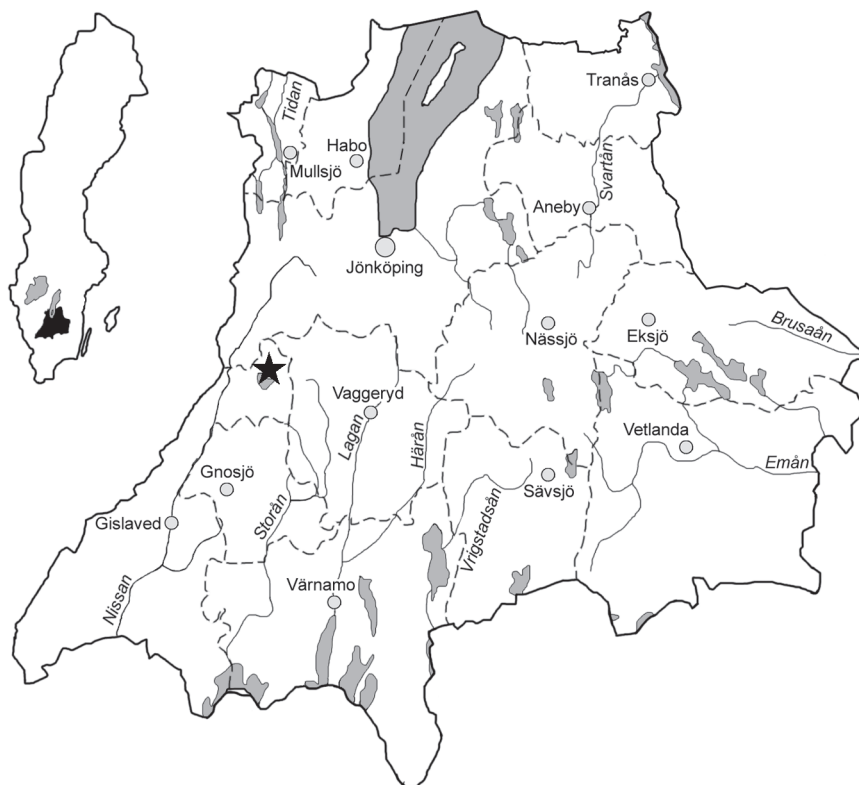

Antikvarisk medverkan i samband med
utvärdig ommålning

*Stengårdshult socken i Gislaveds kommun,
Jönköpings län, Skara stift*

Stengårdshults kyrka

Antikvarisk medverkan i samband med
utvändig ommålning
Stengårdshults socken i Gislaveds kommun
Jönköpings län, Skara stift

Rapport: Margaretha Engstedt, foto: Anders Franzén
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping
Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:

© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2014

Innehåll

Inledning.....	5
Syfte	5
Historik.....	5
Beskrivning inför åtgärder.....	6
Omfattning och vidtagna åtgärder.....	7
Ommålning av fasader och fönster.....	7
Ommålning av dörrar.....	8
Ommålning av stuprör.....	10
Rengöring av tak.....	10
Materiallista.....	10
Sammanfattning.....	10
Utvärdering.....	10
Administrativa uppgifter.....	11
Referenser.....	11
Tryckta källor och litteratur.....	11

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

Länsstyrelsen har den 11 juli 2011 lämnat tillstånd till ommålning och justering av kulörer på Stengårdshults kyrka. Vid restaureringens genomförande hade arkitekt Ingvar Selse uppdraget som projektledare, antikvarisk medverkan var Jönköpings läns museum genom antikvarierna Margareta Olsson och Anders Franzén. Rapporten har sammanställts av antikvarie Margaretha Engstedt.

Syfte

Syftet med arbetena var att åtgärda skador och brister i kyrkobyggnadens konstruktion samt att åstadkomma en ommålning som var lämplig ur teknisk, antikvarisk och estetisk synpunkt.

Historik

Stengårdshults kyrka uppfördes 1910-1912, efter den äldre kyrkans brand år 1907. Ritningar till den nya kyrkan och den fristående klockstapeln upprättades av arkitekten Torben Grut vid Överintendentsämbetet, den statliga myndighet som granskade alla förslag till kyrkobyggnader inom Svenska kyrkan och genom sina arkitekter även projekterade många kyrkor. Det var i denna roll som han fick uppdraget att ta fram ritningar till en ny kyrka i Stengårdshult. År 1909 godkändes ritningar till en kyrkobyggnad av trä.

Församlingen bidrog på ett konkret sätt till kyrkobygget genom leveranser av byggnadsmaterial. I entreprenadkontraktet från maj 1910 med byggmästaren Johan Kraft stadgades bland annat att: *allt behövligt virke såsom bjelkar, sparrar, plank, bräder, takspån samt ställningsvirke tillsläppas afförsamlingen: som lemnar detsamma biladt och sågadt vid byggnadsplatsen.*

Kyrkan har i det yttre basilikans form med ett högre mittskepp och lägre sidoskepp samt sakristian belägen vid norra fasaden. Takfallen är valmade, med litet taksprång och något utsvängd takfot, vilket ger fasaden en lätt och elegant karaktär.

Byggnaden, med sin strama form och sparsmakade dekor, bär drag av både jugendstil och klassicism. I interiören är kyrkorummet öppet upp till taknocken, med ljusinsläpp genom högt belägna fönsterband. De konstruktiva elementen i form av fackverk och bjälkar är synliga och utgör en avsiktlig del av kyrkorummets gestaltning.

Klockstapeln har liksom kyrkobyggnaden en distinkt och elegant gestaltning. Konstruktionen består av ett underrede som vilar på ett fundament av huggen granit. Från underredet reser sig tre hjärtstolpar, sinsemellan förbundna av krysstag, samt åtta snedställda strävor. Stapelns nedre del är öppen och underredets golv försett med en låg balustrad. Stapelns övre del är beklädd med spån. Upptill vidgas den koniska stapeln för klockvåningen, och överst kröns stapeln av en ca 3 meter hög, nålformig spira, även denna spånklädd.

Äldre bild på kyrkan

Före restaureringen utfördes provmålningar för att återskapa befintliga och ursprungliga kulör. Den här provmålningen av portomfattningen uppfattades som för mörk (Foto: I. Selse).

Ytor med ”apelsinhud” fanns på sakristians norra sida. Med mekanisk slipning borttogs ”valkningar” och ”rinningar”. Den avslutande slipningen fick ske för hand för att uppnå ett gott resultat utan spår av maskinslipning.

Beskrivning inför åtgärder

Vid det första byggmötet diskuterades byggnadens färgsättning och stilhistoria. Byggnaden har alltid varit vit och anspelar på den klassicistiska 1700-talstraditionen med vitmålade träkyrkor. Den har en klassisk, sofistikerad prägel, enkel och ren, lätt och ljus, en gestaltning förknippad med det ädla och goda. Man beslutade att inte utföra kulörbrytningar i pilastrar och knutar. Det framgick att den gulvita kulören hade brutits fram med pigmenten guldockra, grön umbra och järnoxidrött vid den utvändiga renoveringen 1998. Provmålningar togs fram. De första färgproverna gjordes med plastfärg och syntetiska pigment och det var svårt att göra rätt bedömning. Nya prov togs fram och godkändes: fasadkulör enligt NCS S 1002-Y50R och fönsterkulör 6B-94+786 enligt riksantikvarieämbetets färglikare.

Vad gäller kulör till portomfattning och portblad uppfattades den första uppstrykningen av proven för mörka respektive kalla. Dörrromfattningens kulör: 5C-94+786 blev den slutliga kulören. Kulören på port och dörrblad blev 1A-710, enligt Riksantikvarieämbetets färglikare.

Omfattning och vidtagna åtgärder

Ommålning av fasader och fönster

Sedan tidigare fanns det uppgifter om att fasaden partiellt målats om med färg av okänd typ, exempelvis på högdelen mot väster. Detta får bevakas i framtiden.

Fasadytor och fönster rengjordes från all löst sittande färg, ej generellt ned till trärent. Sakristians vägg mot norr var ommålad i samband med skador vid dräneringsarbeten. Målningen hade påförts i alltför tjocka lager så att "apelsinhud" hade bildats på många ställen och ytskiktet avlägsnades därför helt. Byte av mycket begränsade delar av fasaden gjordes. Ommålning utfördes av samtliga fasadytor och anslutande trätytor innefattande takfot och gavelskivor.

Ommålning utfördes av samtliga fönster innefattande ytterbågarna båda sidor och fönstersmygar. Under arbetenas gång undantogs målningen ytterbågarnas insidor av norrfasaden. På några ställen i lanterninen erfordrades kittning av glas, vilket också skedde. Kyrkorummets fönsterinnerbågar kompletterades ställvis med tätningslister.

Entréfasaden. Befintliga dörrblad var dåliga i nedre delen. Panelen snedsågades i botten och kompletterades med en horisontell snedsågad bottenlist

Fasadytor och fönster rengjordes från löst sittande färg, ej generellt ned till trärent. Längsidorna hade störst problem med kritning.

Ommålning av dörrar

Dörrarna till vapenhuset och sakristian var slitna i nederkanten och spanten hade släppt på vissa ställen. Dörrbladen snedsågades cirka 7 cm i nederkant och kompletterades med en snedfasad bottenlist som gjordes 5 cm tjockare än panelen.

Över huvudingången målades texten "Byggd 1910-12" om i svart kulör.

Här har nederkanten på dörrbladen till vapenhuset kompletterats med en bottenlist som grundmålats inför slutmålningen.

Detalj av fasadens nedre del efter rengöring.

För att åstadkomma en svag markering av pilastrarnas kapital föreslogs att antingen de stående kvadraterna eller deras bakgrundsfält skulle målas i en något, knappt uppfattbart mörkare nyans. Bilden visar provmålningen med två olika mörka kulörer, varvid man valde ett mellanting. Det blev bakgrundsfälten som målades mörkare.

Pilastrar med dekorativa element fick en liten färgbrytning så de kom att framhållas bättre. Rombmarkeringarna fick en en något mörkare kulör, en brytning mellan fasadkulör och fönsterkulör.

Ommålning av stuprör

Samtliga hängrännor och stuprör bevarades, fränsett delar av de på sakristian, vilka byttes mot lika befintliga. Alla hängrännor, stuprör och fönsterbleck rengjordes och ommålades i fasadfärgen.

Rengöring av tak

Enligt projekteringen skulle mekanisk rengöring av taket ske med piassavakvast. Hårt sittande alger skulle få sitta kvar som patineringsring. Vid genomförandet valdes i stället en kemisk behandling med Grön-Fri från Jape produkter AB, med gott resultat.

Materiallista

	Färgnummer	Fabrikat
Fasader:	1002-Y50R, bruten vit	Engwall & Claesson
Fönster:	6B-94+786, varm ljusgrå -"- enl. RAÄ:s färglikare	
Rombmarkering:	Egen brytning, ligger mellan fasadkulör	-"-
Dörromfattning:	5C-94+786, mörk varm grå enl. RAÄ:s färglikare	-"-
Dörrblad:	1A-710, svartbrun enl. RAÄ:s färglikare	-"-
Hängrännor och stuprör:	Bas A (3 liter) 01=9.25, 02=2.25	Caparol Pansartäck
Handledare:	009 svart	Bengalack

Sammanfattning

Arbetena omfattade ommålning av fasaderna med fasadpanel, fönster, listverka, takavvattningssystem samt rengöring av taket. Byte av mycket begränsade delar av fasaden har också gjorts när skador upptäckts under entreprenaden.

Utvärdering

Församlingens önskemål att förändra den exteriöra färgsättningen för att bättre lyfta fram pilastrar och dekorativ element har i viss mån kunnat genomföras, men med stor varsamhet och respekt gentemot nybyggnadsarkitektens intentioner med byggnadsverket.

Länsmuseets synpunkt var att arbetena var väl utförda och i enlighet med länsstyrelsens beslut. De slutförda arbetena har genomförts på ett antikvariskt tillfredställande sätt och godkändes därför.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 433-6003-11

Jönköpings läns museums dnr: 339/2011

Byggherre: Norra Hestra församling

Projektleddare: Ingvar Selse, arkitekt SAR/MSA

Entreprenör: Öxabäcks Måleri AB

Rapportansvarig: Margaretha Engstedt

Antikvarisk medverkan: Margareta Olsson, Anders Fran-
zén

Län: Jönköpings län

Kommun: Gislaveds kommun

Socken: Stengårdshults socken

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Tryckta källor och litteratur

Palm-Avis, J och Åsgrim Berlin, A. 2005. *Färghistorisk undersökning av Stengårdshults kyrka*. Jönköping.

Byggnadsvårdsrapport 2014:32
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM